ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-12

TA’LIMDA GENDER YONDASHUV VA BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI

Termiz davlat pedagogika institute talabasi
Ochildiyeva Sevinch
sevinch@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta’lim tizimida gender yondashuvning mohiyati, nazariy asoslari va amaliy ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil etilgan. Tadqiqotda gender tenglikni ta’minlashning ta’lim sifati va tarbiya samaradorligiga ta’siri yoritilgan. Shuningdek, ta’lim jarayonida gender stereotiplarni bartaraf etish, o‘g‘il va qiz bolalarning teng imkoniyatlarini yaratish masalalari ochib berilgan. Maqolada gender yondashuvni joriy etishning pedagogik mexanizmlari va bugungi kundagi dolzarbligi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: gender yondashuv, ta’lim jarayoni, gender tenglik, tarbiya, pedagogika, ijtimoiy adolat, shaxs kamoloti.

KIRISH

Bugungi kunda ta’lim tizimida shaxsga yo‘naltirilgan va adolatli yondashuvlarni joriy etish dolzarb masalaga aylanmoqda. Shu jihatdan gender yondashuv ta’lim jarayonining muhim tarkibiy qismi sifatida e’tirof etilmoqda. Jamiyat taraqqiyoti erkaklar va ayollarning teng huquq va imkoniyatlarga ega bo‘lishi bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, bu jarayonda ta’lim muhim ijtimoiy institut vazifasini bajaradi.

Ta’limda gender yondashuv o‘g‘il va qiz bolalarning psixologik, ijtimoiy va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda, ularning har tomonlama kamol topishini ta’minlashga qaratilgan. Mazkur yondashuv nafaqat bilim berish, balki tenglik, hurmat va ijtimoiy adolat tamoyillarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

1. Gender yondashuv tushunchasining mohiyati

“Gender” tushunchasi biologik jinsdan farqli ravishda jamiyat tomonidan shakllantiriladigan ijtimoiy rollar, xulq-atvor va munosabatlarni ifodalaydi. Gender yondashuv esa erkak va ayol, o‘g‘il va qiz bolalarning teng imkoniyatlarini ta’minlashga qaratilgan pedagogik va ijtimoiy strategiyalar majmuasidir.

Ta’limda gender yondashuv shaxsni jinsiga qarab cheklamasdan, uning qobiliyati, qiziqishi va ehtiyojlariga mos ta’lim muhitini yaratishni nazarda tutadi. Bu yondashuv diskriminatsiyani oldini olish va teng ta’lim imkoniyatlarini ta’minlashga xizmat qiladi.

2. Ta’lim jarayonida gender yondashuvning nazariy asoslari

Ta’limda gender yondashuvning nazariy asoslari pedagogika, psixologiya va sotsiologiya fanlariga tayanadi. Shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, insonparvarlik pedagogikasi va kompetensiyaviy yondashuv gender yondashuvning metodologik poydevorini tashkil etadi.

Pedagogik nazariyalarda ta’kidlanishicha, gender sezgir ta’lim muhiti o‘quvchilarda o‘z-o‘zini anglash, o‘ziga ishonch va ijtimoiy faollikni rivojlantiradi. Shu bilan birga, gender yondashuv tarbiya jarayonida an’anaviy stereotiplarni tanqidiy qayta ko‘rib chiqishga imkon yaratadi.

3. Ta’limda gender yondashuvni amalga oshirish yo‘llari

Ta’lim jarayonida gender yondashuvni amalga oshirish quyidagi yo‘nalishlarda namoyon bo‘ladi:

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

- o‘quv reja va dasturlarida gender tenglik g‘oyalarini aks ettirish;
- dars jarayonida o‘g‘il va qiz bolalarga teng pedagogik munosabatni ta’minlash;
- ta’lim materiallarida gender stereotiplardan voz kechish;
- pedagoglarning gender kompetensiyalarini rivojlantirish;
- tarbiyaviy tadbirlarda gender madaniyatni shakllantirish.

Mazkur choralar ta’lim muhitida adolatli va inklyuziv sharoit yaratishga xizmat qiladi.

4. Ta’limda gender yondashuvning bugungi kundagi ahamiyati

Bugungi globallashuv sharoitida gender yondashuv ta’lim sifatini oshirishning muhim omiliga aylanmoqda. U o‘quvchilarning individual salohiyatini to‘liq namoyon etishiga, kasbiy yo‘nalishni erkin tanlashiga va ijtimoiy faolligini oshirishga yordam beradi.

Gender yondashuv asosida tashkil etilgan ta’lim:

- ijtimoiy tenglik va adolatni ta’minlaydi;
- ta’limda diskriminatsiya holatlarining oldini oladi;
- qizlar va o‘g‘il bolalarning intellektual salohiyatini rivojlantiradi;
- jamiyatda barqaror rivojlanishga zamin yaratadi.

Shu bois gender yondashuv bugungi ta’lim siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Ta’limda gender yondashuv zamonaviy pedagogik paradigmaning muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u ta’lim jarayonini adolat, tenglik va insonparvarlik tamoyillari asosida tashkil etishni nazarda tutadi. Mazkur yondashuv erkak va ayol, o‘g‘il va qiz bolalarning biologik farqlarini inkor etmagan holda, ularning ijtimoiy rollari, psixologik xususiyatlari va individual ehtiyojlarini hisobga olishga asoslanadi. Ilmiy tadqiqotlarda ta’kidlanishicha, gender sezgir ta’lim muhiti o‘quvchilarning o‘z qobiliyatlarini to‘liq namoyon etishiga qulay sharoit yaratadi.

Nazariy jihatdan gender yondashuv shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim konsepsiyasi bilan uzviy bog‘liqdir. Ushbu konsepsiya har bir o‘quvchini betakror shaxs sifatida qabul qilishni va uning imkoniyatlarini rivojlantirishni ko‘zda tutadi. Gender yondashuv esa aynan shu tamoyilni jinsiy mansublik asosida kamsitishsiz amalga oshirishga xizmat qiladi. Natijada ta’lim jarayonida o‘g‘il va qiz bolalarning teng faolligi, bilim olishga bo‘lgan motivatsiyasi va o‘ziga bo‘lgan ishonchi ortadi.

Ta’lim tizimida gender yondashuvni amalga oshirish pedagoglardan yuqori darajadagi gender kompetensiyasini talab etadi. Gender kompetensiya pedagogning gender tenglik g‘oyalarini bilishi, ularni dars jarayonida amaliy qo‘llay olishi va stereotipli yondashuvlardan voz kecha olishini anglatadi. Bunday kompetensiyaga ega pedagog o‘quvchilarning kasb tanlashida, fanlarga bo‘lgan qiziqishida va ijtimoiy faolligida teng sharoit yaratadi.

Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, ta’lim materiallari va darsliklardagi gender stereotiplar o‘quvchilarning dunyoqarashiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli gender yondashuv ta’lim mazmunini qayta ko‘rib chiqishni, erkak va ayol obrazlarini teng va adolatli aks ettirishni talab etadi. Bu jarayon o‘quvchilarda tenglik, o‘zaro hurmat va bag‘rikenglik kabi ijtimoiy qadriyatlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda ta’limda gender yondashuvning ahamiyati mehnat bozori talablariga mos kadrlar tayyorlash bilan ham bog‘liqdir. Gender tenglik ta’minlangan ta’lim tizimi qizlarning ilm-fan, texnika va innovatsiya sohalarida, o‘g‘il bolalarning esa ijtimoiy va gumanitar yo‘nalishlarda faol ishtirok etishiga imkon yaratadi. Bu esa jamiyatda kasbiy segregatsiyani kamaytirib, iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

VOLUME-5, ISSUE-12

Xulosa qilib aytganda, ta’limda gender yondashuv nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lgan kompleks jarayondir. U ta’lim sifatini oshirish, shaxs kamolotini ta’minlash va jamiyatda ijtimoiy adolatni qaror toptirishda muhim rol o‘ynaydi. Gender yondashuvni ta’lim tizimiga chuqur va tizimli joriy etish orqali barkamol, ongli va teng huquqli avlodni tarbiyalash imkoniyati yaratiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ta’limda gender yondashuv shaxs kamoloti va jamiyat taraqqiyotini ta’minlovchi muhim pedagogik omildir. Ushbu yondashuv orqali ta’lim jarayonida teng imkoniyatlar yaratiladi, gender stereotiplar bartaraf etiladi va barkamol, ijtimoiy faol shaxslar tarbiyalanadi. Gender yondashuvni ta’lim tizimiga tizimli va izchil joriy etish ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Gender tenglikni ta’minlash to‘g‘risidagi Qonuni.
3. Avloniy A. **Turkiy guliston yoxud axloq**.
4. G‘azzoliy I. **Ihyo ulum ad-din**.
5. Zimnyaya I.A. **Kompetentnostnıy podxod v obrazovanii**.
6. UNESCO. **Gender Equality in Education**.